Catalunya Artística

ANY II.—BARCELONA, 26 SETEMBRE 1901.

Núm. 68.

15 céntims.

GENT NOTABLE DE CATALUNYA

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR

Gent notable de Catalunya

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR.

A mi, que no soch més que un dels tants que senten per en Genis una especial veneració sostinguda per la forsa subjectiva de son esperit, me tremolaria esporuguit la má, si pretengués en aqueix ni en cap article, retratarlo fidelment ó tan sols presentarlo ab un xich del relleu ab que ressalta; perque sé, que si ell, indulgent y bondadós com sempre, m'estimaria en excés ma bona voluntat, els que saben conéixel m'exigirian una descripció exacta, m'exigirian en son retrato aquell ambent que atráu, aquell cor qu'encisa, aquella ánima que admira, aquell armónich conjunt que li dona un carácter distintiu y que jo no sabré may dibuixar, perque tampoch el sabré compéndrer. Sols puch dir, que m'ha afalagat l'esperit cuan en las sentadas de sos vells amichs de la «Lliga de Catalunya», al recáurer la conversa sobre en Genis, he sentit que tenian per ell mots de tendra recordansa y d'estimació profonda, aqueixa estimació germanal que deuría traduhir en paternal la jovenalla que'ns enfilém, inconcient en sa bona part del terreno que trepitja, per despreciar ab son brill de llumanera la llum ruhent dels estels qu'aclareix els caminals florits de nostra literatura.

Sols la posteritat, clam de justicia certa, tributará l'homenatje degut als primers redemptors de las lletras patrias; y's llegirán ab l'armoniosa confusió de las vibracions sublims dels cántichs qu'ells entonaren, els noms dels qui com en Genis deixan en recort, genials produccions, aparellant en sa vida la convicció radical y ferma al desmesurat sacrifici. La historia sens dupte, recordará que al redós de nostras floridas montanyas cresqué ab admirable ufana aquell *esbart* de cantayres tan essencialment poétich, de perfums inefables en sas primicias, y d'esclats incomparablement flayrosos, com incomparables son nostre gran Mossén Cinto y en Martí Genis que devallats del cel vingueren á brotar en eixa riallera plana. Perque aixis com ningú ha solcat l'altura potser inaccesible del inmortal Verdaguer, també trobém invulnerable á'n en Genis, en son género especial, ab quin no s'ha atrevit cap més novelista de la terra.

En Genis es de las millors joyas d'aquell estol gentil arrecerat en las frescas matinadas á l'ombra d'un desmay; ell rellú ab propi ingeni entre aquella joventut primitiva que acoblá la identitat y noblesa de llurs sentiments pera plorar en aquell lloch melancólich y sagrat,—els fills d'una reyna sens ceptre ni corona,—com els deya en Verdaguer en son primer discurs, en quin batejá aquell vol enamorador de somniayres ab l'escayent nom d'*Esbart de Vich*.

Si seguim el solch sempre fresch é inesborrable que deixa ell en el camp de nostra renaixensa literaria, ens encantarém á cada pas flayrant novas é inconegudas aromas. Busquém un'altra *Julita*, aqueixa *Julita* vaporosa, celestial, que sols ell podia fernos compéndrer y ab quina ficsá inesbargible son nom, ja en la primera obra qu'eixi de sa delicada ploma. ¡Ah! Jo havía vist plorar de santa satisfacció á mon anyorat pare, qui al cel sia, satisfacció sagellada per la vera y fonda amistat que'ls lligava d'infants, al repassar la sentida dedicatoria qu'ostenta en son nom tan preuhada joya; y no es pas que aquesta deixi enrera á la *Mercé de Bellamata* y als *Cuadros del cor*, ahont ab tanta refinació de tacte, descriu costums hermosas que ha anat desterrant el temps y qu'ell evoca ornat ab poéticas pinzelladas, á *La Reyneta del Cadí*, *Sota un tarot*, *Passavents* y tantas d'altras, que descobreixen son origen bessó, expansions de un'ánima sentimental esparramada en aquellas descripcions de magnitut sobirana, ja sia en las manifestacions més sublims de la Naturalesa, com en el recó més amagat del seu cor. Aixis el trobém sempre llorejat sens conéixer la febre de perseguir premis; y no solzament com á novelista, sinó com á poeta, en quin primer rengle figura son nom, premiat ab la Flor Natural dels Jochs Florals de 1878 per sa poesía *Lo Criat Major*, y en 1892 ab la Viola d'or y argent per sa composició *Penediment*, de quinas ne feren els Jurats respectius, els més merescuts elogis.

Mes ja he dit en un principi que no era jo qui devia retratar al doctor Martí Genis,—com li dihém els que'l tractém sovint,—y menys com á escriptor; seria desvirtuar son nom. Mes sí que desitjaria presentarlo tal com jo'l conech ab la grandesa de son ánima incomparable, ab la riquesa de sos sentiments tendríssims plens d'espiritual bellesa; desitjaria ficsar la seva imatje gran y senzilla; mes la que jo dibuixaria seria freda y esblaymada y no tindria res d'aqueix esperit atractiu y enamorador.

Qui ha repassat tot aquell mosaych de sas obras, queda sens dupte sugestionat per l'ání-

ma del autor, aqueixa ánima hermosa que hi batega en totas ellas y que's desfá en color cuan ab entretochs sublims pinta cors amorosos, perque ell per tot descriu amor.... Qui ressegueix aquell teixit, prou coneix á'n en Genis ab aqueix perfúm de poesia que l'envolta, ab aqueixa superioritat de cor que brilla molt més cuan l'amaga una modestia excessiva, bellissima purificació de la flayre que's desprén de llurs sentiments generosos. Si, aquest coneix á'n en Marti Genis tal com es; mes els que'l veyém d'aprop, els que podém á tot'hora respirar son mateix ayre, els que palpém las manifestacions de aqueixa ánima seva, que sovint s'exteriorisa per deixar un rastre d'agrahiment, sols aqueixos coneixém sa grandesa real que de lluny ha de semblar un somni.

Jo guardo en mon cor un testimoni viu que m'ajudá, com en tantas ocasions consemblants, á refermar mos conceptes que no son pas cap fantasia. La gentil escriptora Sara Maria Llorens, en quina la lectura de las obras d'en Genis produhi la naturalesa de sos efectes, després de haverli presentat, me contestava á una pregunta que li fiu respecte á la impresió, entre altres divulgacions per l'istil, lo que reproduheixo ofenent tal volta la humilitat de qui ho escrigué: «Me'l figurava ab un talent superior y ab un cor riquissim, peró totas mas suposicions quedaren petitas al costat de la realitat. Casi totas sas paraulas m'han quedat gravadas, perque totas ellas m'impresionaren fortament, penetraren fins á mon cor y'l deixondiren ab llur flayre benfactora. De totas ellas ne vegi brollar una resplandor que m'enlluherná sens poder ovirar tots sos raigs, y'm vegi petita, més petita que may.... y fins me va sébrer greu d'haverme atrevit alguna volta á passar ma pobrissima ploma pe'l paper....»

Aqueixa afectació tan espontania no es d'ella sola; es la subjectiva veneració que sentim devant de sa estimable persona tots els que sabém conéixer á'n en Genis.

MANEL SERRA Y MORET.

Vich, Setembre 1901.

La Font del Reguer.

A la plana de Vich
si hi han fonts regaladas,
com la Font del Reguer
no se n'hi saben gayres.

L'aygua que hi raja á dolls
es una aygua encantada:
no's pot desencantar
mentres ángels hi vajen.

Si hi beuhen els aucells
trovan mellors passades:
las donzellas que hi van,
diuhen qu'es melmelada.

Be us ho contaré jo
com hi va náixer l'aygua,
cuan sols hi havía flors
á las voras del marge.

Un dematí d'estiu
passejava una dama
pe'ls jardins del Reguer,
antiga y noble casa.

Li deya un caballer,
que gentil l'acompanya,
li deya'l caballer
ab molt tendra mirada:

—Senyora del cor meu,
donchs quína cosa us falta
qu'aixís baixéu el cap,
y aixís vos tornéu blanca?

—Amat senyó y espós,
jo dirho no gosava:
que'm fan morir de set
aquestas flors gemadas.—

Cull un penjoy de gers
que'n degota rosada.
Frescos y regalats,
la dama retornavan.

Del sot que va haver fet
ja un fil d'aygua n'hi raja,
que ab els colors del sol,
pedras finas semblava.

S'acosta un aucellet
que volava per l'ayre;
remulla'l bequet d'or
y desseguit ja canta.

Cantava'l gafarró,
deya aquestas paraulas:
—Serás Font del Reguer
la font de la esperansa.

Farás llevá aquets prats,
farás florir la casa:
la dama haurá una nina,
la nina será un ángel.

Com rodarán els anys
bé rajará aquesta aygua:
las fillas del Reguer
s'hi mirarán la cara.

No més s'aixugará
si may per may n'hi manca.—
Y va callar l'aucell,
fugint d'una volada.

Avuy per'vuy bé adolla,
del prat sent reyna y gala,
aquella aygua com gel
que retorná la dama.

La verge d'ullets blaus
qu'ara la té encantada,
si té lo cel als ulls.....
també'l té á la seva ánima.

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR.

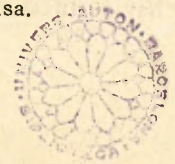

L'atentat y mort d'en Mac-Kinley ha fet córrer pe'ls fils del telégrafo y las planas del periódich tot el bagatje acostumat de frases de condol que son d'usatje en semblants cassos. S'ha parlat del home eminent, del estadista seré, del ciutadá insigne; s'ha plorat ab la esposa primer, després ab la viuda; s'ha malehit la má del assessí; se l'ha condempnat á la maledicció universal...

. . . . . .

Casi ningú s'ha recordat, en el primer moment, de las mares, fillas y esposas que ploran encara á Espanya y á Filipinas pe'ls fills, marits y pares assessinats per voluntat del homicida Mac-Kinley, al desencadenar tranquilament al monstre devorador de vidas, la malehida guerra, desde una de las habitacions de la Casa Blanca.

Un assessinat es un crim; l'assessinat al por major un sagell de gloria. ¡Pobra humanitat! ¿Cuán obrirás els ulls y apartarás las tenebras del passat, que't privan de veure la teva veritable vía?

L'assessí d'en Mac-Kinley es un criminal: peró el mort y'ls seus consellers, que tants homes han fet matar á sanch freda, son molt més criminals encara devant la conciencia humana, lliure de prejudicis.

Considerant aixó fredament, sense que un senti per'xó menos horror pe'l crim, té de confessar que devegadas aquest agafa totas las apariencias de la justicia, d'una justicia qu'está per sobre de tots els Códichs, perque es l'essencia mateixa del món y del home. Es aquella lley de compensació de que parla Emerson, que negan molts sabis, peró qu'existeix en el fondo de totas las cosas, y que'l poble, més en contacte ab la Naturalesa, ha recullit en els adagis de totas las llenguas. *Ull per ull, dent per dent, sanch per sanch, amor per amor.*

***

S'ha dit que si Mac-Kinley havia causat mals al exterior, en cambi havia fet molt bé á la seva patria.

Aixó será segons com s'entengui'l bé y la patria.

Si per aquesta s'entén las contadas dotzenas de potentats d'una nació y per bé's comprén tot lo que puga conduhir á fer més grossas las fortunas d'aquestos, en aqueix concepte tenen rahó els que tal cosa afirman.

En realitat, Mac-Kinley sembla no haverse preocupat de res més. Per protegir á las grans companyias industrials va presentar els célebres arancels que duhen el seu nom, essent no més diputat; cuan després sigué elegit President, per donar nous mercats als productes d'aqueixas mateixas companyias, aprofitantse de l'estúpida *quijotería* del poble espanyol y de la vergonyosa ignorancia y deixadesa dels nostres gobernants, va portarnos á una guerra injusta, quin resultat fou quedarse ab las nostras colonias, ab el pretext de deslliurarlas. Actualment encara dura la guerra ab Filipinas per esclavisar un poble que vol la seva llibertat.

Durant el temps qu'ha regit la nació han nascut per tot, aquets *trusts* inmorals, pops inmensos qu'extenen arreu del pahis els seus brassos malehits pera xuclar el diner de que s'alimenta la gegantina fera. Ells matan las iniciativas individuals al matar las industrias petitas; ells fan la lley al que compra y al que ven, y tendeixen á dividir la societat en dugas classes únicas: la dels tot-poderosos, que de fet no reconeixen lley que'ls goberni, y la dels pobres de solemnitat, la dels desvalguts, treballant y sofrint sota'l capritxo dels altres.

¿Y d'aixó'n diuhen fer bé á la patria? Mal y y molt mal li ha fet, puig ha sembrat la llevó de la seva ruina.

Els Estats-Units eran forts per la llibertat, y aquesta llibertat está en perill de mort per culpa d'en Mac-Kinley. La política de conquista la mata la llibertat: qui vol esclavisar als demés pobles s'esclavisa ell mateix: l'historia y la rahó ens ho demostran.

L'acaparament de la riquesa pública en pocas mans, es un altre perill de mort per un Estat y pe'ls mateixos que la ussurpan. El dia que'ls de abaix no tenen res, es la vigilia de péndrelsho tot: may está més aprop una caldera d'esclatar, que cuan aguanta la pressió més forta.

***

MIRANT ESTAMPAS. — Dibuix inédit de I. Creus.

Després del atentat, va venir desseguida la historia del complot, y es natural.

Sempre que un organisme social, cualsevulga, sofreix una cayguda que no ha sapigut prevenir, busca motius qu'excusin la seva inutilitat y víctimas pera desfogar el seu mal humor.

Es la comedia de sempre: la policia era l'encarregada de vetllar pe'l President; aquest cau ferit per dos trets de revólver, donchs té d'haverhi hagut una conspiració tremenda, que justifiqui la inutilitat de la seva vigilancia; y no haventla sapiguda descubrir avans, la descobreixen després, per salvar las apariencias.

Per sort, á n'aquellas terras, hi há una mica més de respecte per la veritat, qu'en altras que jo sé, y han deixat anar, poch després d'agafats, á tots els que sense to ni so havia ficat entre reixas la policia. De conspiració no se'n trobá ni rastre, y's comprén.

Fets d'aquesta classe, s'explican perfectament sense l'aparato de las antigas conjuras revolucionarias: més ben dit; no's comprenen més que essent l'obra d'un solitari, d'un iluminat, y això fa que sigan impossibles de preveure ni de prevenir.

Totas aquestas llegendas de complot, demostran la estupidesa y la mala fe dels seus inventors. L'home creu sempre més aviat lo maravellós, que no pas lo que se li presenta pe'ls medis naturals.

¿Qué més senzill que la génessis d'aquestos crims? La proba la tenim en l'assessi d'en Mac-Kinley.

Un obrer, un desheretat; tot lo qu'emprén li surt malament, peró viu resignat y lluytant sempre. Un dia sent predicar doctrinas redemptoras y se'n enamora. Després se va fent en ell un treball interior: compara la realitat de la vida, ab l'ideal qu'ell ne té format; sent impaciencia per assolirlo y naix en ell un desitj intens

de fer quelcóm per deslliurar l'humanitat, ab el seu esfors individual. Es un boig que no veu que lo qu'ell desitja, es l'obra de moltas generacions evolucionant sempre endevant: ell no més veu que l'estat social es dolent; que'l quefe representa l'Estat; y compra un revólver y mata. ¿Voléu res més senzill?

Per això, per la mateixa senzillesa de las causas que'ls determinan, serán inútils totas las midas que's prenguin, tots els congresos que's reuneixin, per'evitar y reprimir aquets fets. Son resultat, no del esplet de vida de la societat moderna, com deya l'*Imparcial* de Madrit, si mal no recordo: son fills del mal que rosega las entranyas d'aquesta societat y si no's cura'l mal, no desapareixerán els seus efectes.

Rodejeuse de canons y bayonetas; manteniu un exércit d'espias, tanqueuse dintre dels vostres palaus, oh poderosos de la terra! En el fondo de la vostra cambra més retirada, com á n'el mitj del més nombrós exércit, viuréu tremolant sempre, perque tots els vostres espias no podrán llegir may en el cervell dels homes, á n'el cervell que cova l'idea de la vostra mort!

La vostra tranquilitat no la trobareu en las armas dels vostres soldats, ni en la llestesa dels vostres espias: la vostra pau está en l'amor, en el benestar dels pobles, en la justicia.

Escoltéu lo que diu Emerson:

«Tota falta contra la justicia y l'amor al pró-
» xim troba desseguida la seva pena. El seu cas-
» tich es la por.»

. . . . . .

«Tots els vells abusos de la societat, sigan
» universals ó particulars, tots els acaparaments
» injustos de propietat ó poder, tenen la matei-
» xa venjansa. La por es un endevinayre clari-
» vident, el nunci de las revolucions. Ensenya
» que'hi há quelcóm de podrit allí hont se posa.
» Es un corb de carner, y encara que no poguéu
» veure perque rondeja sobre un punt determi-
» nat, ja sabéu que á n'allí s'hi troba alguna cosa
» morta. La nostra propietat es poruga, nostras
» lleys son porugas, nostras classes ilustradas te-
» nen por. Ja fa temps qu'aquesta por irónica y
» profética revoloteja per sobre d'ellas. Aquest
» aucell afamat de carn morta, no hi es pas per-
» que sí. ¡Indica la existencia de grans erros,
» que volen reparació.»

JOSEPH PIULA.

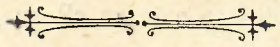

Present.

A ma neboda la novella poetisa
Maria Castell y de Descatllar.

¡Cóm m'encanta'l candor de ton istil
rublert tot ell de dolsa benauransa!
¡oh rossinyol que'l pur perfúm d'abril
me porta'l teu ressó ple d'esperansa.

—

Ressó que al escarnirlo pert lo bell
que tenen els teus cants de primavera;
pró avuy pera portarte algún joyell
á la corona d'or, es matinera.

—

Ma musa bosquerola que no cull
els primors genials de la poesía;
per'xó pretench omplir aquest trist full
y enviártel joiós en aquest día.

MIQUEL DE REGUER.

Els somnis de Jesús. (1)

El Jesuset, vida meva,
cada nit somnía amors,
somnía desgranalls tendres
de bellissímas cansons.
Somnía un niu de dolcesa
hont s'estiman tots els cors.

—

Si es molt hermós el seu somni
desflora enciser somrís,
forjant un bes els seus llavis,
y en la terra, amorosits,
dos cors iguals s'hi desvetllan
com pomells en ram florit.

—

Aixis nasquerem nosaltres,
d'un petó del Jesuset
que en una nit estrellada
m'ho contá un ángel del cel,
y per'xó nostres cors viuhen
d'amor en esplet etern.

—

Y'm va contar, vida meva,
que nostre amor será ferm
perque'l jorn que vam conéixens,
el Jesuset rialler
tingue'l somni més espléndit
que han vist els angels del Cel.

MANEL SERRA Y MORET.

Vich y Setembre de 1901.

(1) Fragment de la poesía llorejada ab la Flor natural en el Certamen literari de Sant Gervasi (Josepets.)

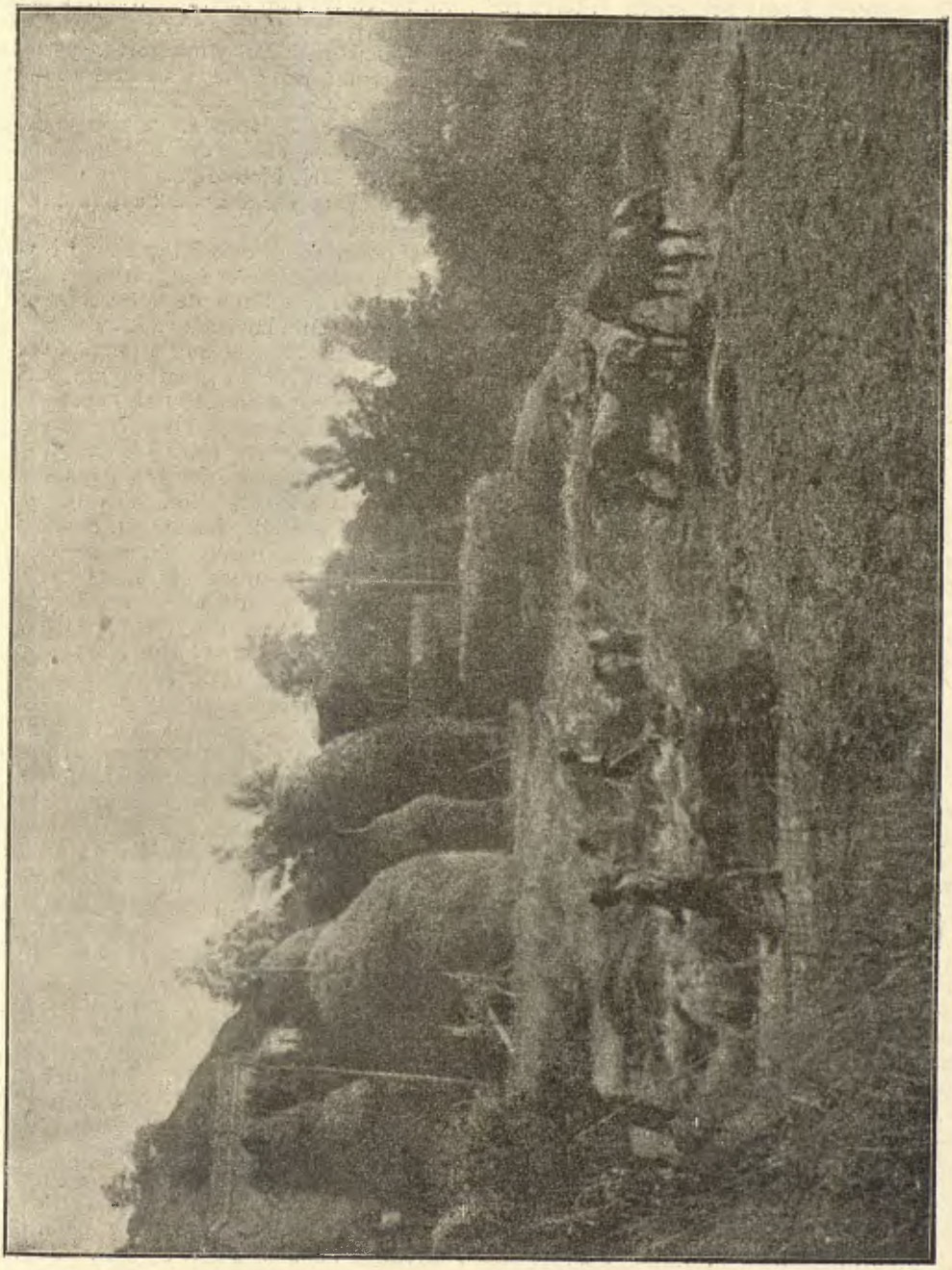

ELS BATADORS A LA FEYNA

El Gorch blanch.

En aquell recó de món no s'hi veya may persona humana. Era'l replá d'un xaragay de la montanya. El feyan un devassall de códols que potser els titans, tot jugant pe'ls cims del Pirineu, els rebateren á baix per' sentir el terratremol de la cayguda en els topans de las serras y en las gorgas del riu. L'aygua que baixava del xaragay destriantse sobre d'ells els vesti de llot y de sorra; y s'hi feu un pla que las gojas lo vestiren de flors, y'ls tudons hi anavan á fer niu. Per un costat era junyit á la montanya, y per l'altre badava sobre del cayent de l'aygua qu'anava saltant avall, avall, omplint aquella soletat de fressa y d'escuma. Al fons de tot el torrent reposava com si se'l quedés una ampla cisterna, y'ls tudons y'ls isarts que s'abocavan á mirarhi's veyan á dins de l'aygua quieta del Gorch blanch.

Aquell reconet de món no'l sabía no més que en Gil, el pastoret del mas de Las Baumas; que tenia quinze anys, y era espigat com un tany de pollancre y tenia uns ulls vius com dos ullets d'aucell, y cantava cansons tristas com una tortra anyoradissa.

Al estiu, cuan á la tarde las ombras baixavan quietas y frescas per aquells replechs de la montanya, mentre'l fidel gos de tura li tenia compte las ovellas y las cabras, saltava pe'ls verns y las mareselvas al encantat balcó del Gorch blanch. La destrenada cabellera de l'aygua rebotia als peus d'ell, devallant de qui sab ahont de dalt. Li agradavan aquells esquitxos de rosada fresca, y aquell soroll que l'aixordava, y la colorayna que donava á las trenas de l'aygua la darrera llum del dia. Y s'agoytava com queya á baix al fons, y com se quedava mansa y encongida allá en el Gorch, que brillava á sos ulls com un mirall de vidre.

Devegadas la lluna li atrapava, y talment quedava embabiecat ab els tons de blanch y negre que la nit clara donava á l'aygua y á las rocas y á n'els arbres. Y escamarlat en el cayre del avench veya dins del Gorch, llis, blanch com neu transparenta, l'astre del silenci rodar pe'l cel, també blanch, quiet y lluminós, com la llum misteriosa del gran somni de las montanyas adormidas. Y ell també ab els ulls oberts dormia per dins, y somniava clarors sobrenaturals, mons fantástichs, hermosuras del pensament que no entenia y que l'encisavan, de gojas, de donas d'aygua, de ninas encantadas, y dels pastorets y primpcesas de las cansons y las rondallas.

No se sab si lo que un dia va veure va ser un somni, ó no va ser un somni.

Cuan aquella tarde va travessar l'atapahida cortina de verns ramosos, d'entortolligadas ridortas, y arsos florits com un roser del desert, avans de posar el peu á la molsosa miranda del xaragay, ahont solia trobarse ell ben sol, per rabejarse en aquell llit d'herbas tovas y flors humidas, hi vegé una figura que li aturá'ls peus y li sobtá la respiració. En el mateix moment, com eixint de las verdissas d'un'altra esquerda de la montanya, hi entrava una dona... una noya... que la va veure ben bé pe'l clar: blanca, bonica, ab las trenas rossas desfetas y penjants, y un vestit blanch, blanch com la escuma que la ruixava, llarch com un rastre de llum. Y passejantse per sobre de l'herba, va arreplegar un manat de flors, de lliris blaus y margaridoyas blancas. Y ab el ram á las mans s'adressá á la bella vora del abim; y alsant els brassos com un ángel qu'arrenqués la volada, se tirá endevant... y son vestit vaporós y sa cabellera flonja y son manat de lliris blaus se barrejaren ab las trenas y la voleyant escuma de l'aygua que de dalt á baix saltava...

El pobre pastoret senti que'l cor li volia fugir del pit; volgué córrer á aturarla, y caygué esmaperdut á sobre'l tou de falgueras y xicoyras, emportántsenhi la vista avall, avall, las onas d'aquell vestit blanch que brandejavan sota la transparencia de l'aygua, cayent, cayent, fins qu'aquella donzella celestial, encantada, aparegué ajeguda y bressolantse per sobre del Gorch blanch; flotant sos cabells extesos, els lliris á las mans, badant sos llavis per una oració ó per un somris y'ls ulls com dos bocins de cel mirantse'l á n'ell, dolsament, com si'l cridés á n'aquell llit de quietut y de misteri... Y l'aygua l' amortallá rissantse en petits cercles sobre d'ella, com si una dayna blanca hi hagués baixat á beure; tornant á quedar el Gorch seré, quiet... blanch com si'l seu vestit l'hagués cobert per sempre.

Desde llavors el pastoret de Las Baumas no va gastar gayre alegria. No va contar may á ningú aquella visió extraordinaria que li omplia el pensament y la memoria; ni may s'esdevingué qu'ell sentís á parlar que cap persóna s'hagués perdut per la montanya, per donarli'l rastre de qui podia ser aquella donzella hermosa que havia vist fondrers en el Gorch blanch.

Després ab el temps duptá de si'ls seus ulls l'havian enganyat: de si l'havia encantat aquella tarde un fantasma vaporós, ó si lo que havia vist era una noya de carn y ossos.

Mes l'encantament li tenia lligat l'esperit, y cada dia's sentia més empenyut pe'l desitj violent d'estarse en el replá ocult del xaragay: un niu arredossat del món que l'omplian la flayre de las herbas y las flors, els sorolls del torrent que s'estimbava y la llum blanca de la claror del cel que hi baixava esmortuhida, y de las escumas que reflexavan brillantors blavas... Y era per ell un palau de somnis, d'aspiracions vagas y visions d'ánima ignocenta y malaltissa. En la cayguda de las ayguas, en las vesllums del capvespre y en la llisó del gorch ahont á vegadas la lluna hi banyava els seus ropatjes de lluentor argentina, el pastoret hi tornava á veure devallar la seva fada, ab son llarch vestit blanch, ab els lliris blaus, ab la cara somrihenta y esblanquehida y ab els ulls posats á n'ell, que'l convidava á sentiments y esperansas desconegudas, om-

plintlo de goigs extranys, barrejats ab esgarrifansas fredas.

Y va passar molt temps, y varen passar anys. Cuan se vingué l'hora que al pastoret li calia deixar las ovellas, y treballar als camps, y buscar una minyona, y fer com els altres fadrins del seu tay, en Gil de Las Baumas de res d'aixó no feu pas cas.

A la seva enamorada la duya mapada en el cor; y li vetllava ab son recort constant, qu'era una adoració inconscient, infantivola, son somni d'encantament al fons més amagat del Gorch blanch.

Va deixar el remat cuan va morir el vell Calsida, el moliner del *Pla de Llops*. Ab els seus petits cabals y una bona empenta dels seus amos de Las Baumas, va comprar el molí esdernegat, ab cuatre feixas de mala mort, que ab prou feynas li donarian el pa per l'any y blat de moro per l'hivern. Mes la bassa del molí prenia l'aygua de ben aprop del Gorch blanch; y ja'n tenia prou per empleyarhi la seva vida. Llarch á tenir, volent viurer sol, contava poguer adobar las esquerdas del pobre casuch, y'l rech de la presa mitj cegat pe'l temps... Y tot ho aconseguí; y may li faltá pa ni feyna.

Y va passar un any, y dos, y deu. No sé cuán va passar; perque en Gil el moliner no contava els mesos ni las setmanas, y no hi havia dias llarchs, no més si per l'enfarfech de la feyna no podia pujar al seu mirador encantat; allá dalt del xaragay de la montanya, que persona nada no l'havia trepitjat, no més ell... y la dona misteriosa que li tenía fermats els sentits al seu lluminós recort.

Mal fos á la nit, ab la lluna ó ab la fosca, en Gil l'havia d'anar á veure, tremolantli'l cor com el primer dia, ab els plechs blanchs del vestit, ab la cabellera voleyant, ab els lliris blaus, tota la figura deixatada en l'aygua que saltava ab escumas torrent avall, torrent avall, fins á la balsa del Gorch, que se la quedava á dins, ajeguda, quieta, hermosa, mirantse'l á n'ell, y aclamantlo ab la dolsa mirada...

Un dia, al cap d'aqueixos anys, fressós estol de caballers descavalgava al portal del Molí de *Pla de Llops*. En Gil els feu l'oferta del seu pa y de la seva cambra; y dos dias de seguida anaren y vingueren per aquells voltants, remenant esturments, per ell nous y extranys, prenent midas de cap á cap del torrent, y escribint á cada punt y fent ratllas y dibuixos en grans rotllos de paper.

¡Aquells homes, seguint el curs de l'aygua, gosaren posar el peu en l'amagatall dels seus somnis y secrets!

Aquells homes, avans d'anarsen, li feren á n'en Gil proposicions extranyas qu'ell no las capia, ni sabia cóm contestarlas. Pogué arrivar á enténdrer que'l Gorch blanch no'l tocarian: que'l torrent saltaria aixis mateix de la montanya, y aixó li bastá. Els doná permis per tot lo demés que volguessen; no fentli gayre fret ni calor las promesas de gran fortuna que li feren, ab la riquesa qu'ells allá hi portarian, tot fent sortir de l'aygua una forsa maravellosa qu'arrivaria fins á las vilas llunyanas...

Dos anys més tart, en la vall de *Pla de Llops* adossat á las serras que amagan el Gorch blanch, s'hi aixecava una construcció superva, com un palau que senyorejava aquella montanya, voltat de jardins y ple de ricas salas guarnidas d'un bé de Deu de pinturas y moblatjes, que talment semblava que fos un somni.

L'amo mateix de la grandiosa empresa que tenia á punt d'enjegar á las ciutats del pla una pila de mils caballs de forsa aplegats á dintre d'un poderós cordó eléctrich, aquell dia avisá á n'en Gil, el bon moliner, que fos á casa seva á l'hora de la festa. Estrenarian una gran lluminaria en tot l'edifici.

Molts senyors y moltas damas havian arrivat de llunyans pahissos per ésser á la inauguració de la gran obra. Cuan els innumerables caballs eléctrichs galoparian invisibles del salt del Gorch blanch fins á las vilas y ciutats que'ls esperavan, ab un petit esquitx d'aqueixa forsa el palau de la vall y'ls jardins que'l voltavan y'ls passeigs dels arbres que's confonian ab els boscos vehins, tot s'abrandaria d'una llum de claror maravellosa, que faria entrar á nova vida aquellas soletats de la montanya.

Cuan queyan las primeras ombras sobre dels rengles de carolinas y d'acassias en las plassetas del parch sumptuós, y s'apagavan els colors

NOTA MODERNA, per R. Martínez Padilla.

vius de las grans paneras de flors qu'havian nascut ab una bufada en els reclaus de sos laberintes, y's colltorsavan tristas á sobre l'aygua moradenca del petit llach els jonchs ayrosos y las ninfas esblaymadas, el drinch d'una campaneta cridá cap á la gran sala als convidats y convidadas qu'ansiosos ja ho esperavan.

La hermosa senyoreta Victoria, casada de pochs mesos ab el propietari y gerent de la gran fábrica, havia arrivat aquella tarde; y ella era la que tenia d'enjegar ab sas mans rosadas el devassall de la llum y de la forsa.

A dalt d'un estrado gornit ricament per un valiós artista, ella esperava que'l seu espós li fes la senyal.

—Vos, Gil, veniu si us plau—va dir l'enginyer.—Prenéu aqueix cordó de seda, y poseuli á las mans. Vos sou la Naturalesa que té la forsa: ella'l geni que l'atrau, y la dona al treball de la vida!—

S'atansá en Gil enlluernat per la mitja claror del cap vespre, ab pas incert pe'ls anys y l'aturdiment, mostrant ab la barretina á la má l'esbullat y cendrós cabell que revestia la seva testa y casi bé la seva cara; y la senyoreta tocá'l misteriós resort...

Una onada inmensa de llum omplí de gom á gom tota la sala, tot el palau; al parch y á la vall; als ayres y á la montanya; voleyant pe'ls caps de las serras estels de color brillantíssims, en cércols fantástichs, que deixondavan als aucells en sos nius y á las afarams dels boscos en sos caus.

En Gil caygué de genolls, y plegá involuntariament las mans, y clucá'ls ulls que no podian obehir aquella visió lluminosa. La senyora estava bona y dreta al mitj d'una resclosa admirablement ideyada. Ell la vegé tota gentil y hermosa ab son vestit de sati blanch, ab sa cabellera rossa voleyantli sobre'ls polsos, ab un manadet de flors blavas á la má, ab la mirada dolsa posada sobre d'ell... Y queyan á son entorn dolls de llum fosa, brillanta y espurnejant, ab resplandors blanchs y blavenchs, confonentse y barrejantse ab els plechs ayrosos del seu vestit àngelical, com si fos un salt furient d'ayguas encesas que la cerclavan com una gloria, y's fonian á sos peus!

Ell no sentí'l picament de mans y'ls crits d'entussiasme que feren esclatar las maravellas de la bellesa de la dama, y de la enginyosa apoteosis.

Ell deya entre singlots:—¿Erau vos?... ¿Erau vos? Jo desde petit que ja us coneixia! Us conech desde'l dia que vareu quedar encantada! Oh! No tornaréu pas á dintre del Gorch blanch! Gracias á Deu que us podre véurer en persona... á fins que'm mori!—

La senyora va ajudarlo á aixecar, enternida per aquella impresió y aquell sentiment; y encara que no entenia ben bé'l sentit de las sevas paraulas, li prometé que si, que sempre més la podria veure!

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR.

CATALÁ—ROMEA.

INAUGURACIÓ DE TEMPORADA.

No n'hi sentía de calor el públich. Obría de nou sas portas el teatro clássich de la terra, el favorito dels que anyoran sentir parlar catalá á las taulas, el que ha fet y ha donat nom á tot l'esbart d'autors que han glorificat la dramá tica regional, y no podían mancarhi els admiradors, els amichs, els devots, tots els que gosan ab el repertori antich y esperan ansiosos las produccions novas del modern. Aixís es que la nit del dissapte varem véurer el teatro ple de gom á gom, butacas, palcos, primer pis y *galliner*.

Y no n'hi havía per menos, s'inaugurava la temporada hivernal, la funció era d'homenatje al inmortal Frederich Soler (Pitarra), al fundador del teatro catalá. y s'estrenava una obreta del aixerit Parellada, tres alicients temptadors.

Com á recordansa al geni d'en Pitarra, se representá son drama ben popular *Lo rector de Vallfogona*, en quin desempenyo—llevat d'algún petit punt discordant—s'hi distingiren tots els artistas que hi prengueren part, empró d'una manera especial las senyoras Monner y Clemente y els senyors Borrás y Capdevila. El primer, al finalisar la representació del drama, llegí una poesía del senyor Casals y Bové, endressada á la memoria d'en Frederich Soler.

Y seguí l'estreno del saynet d'en Parellada *La tornada d'en Baldiri*, qu'es una traducció del que en castellá té'l mateix autor, ab el títul de *La güelta é Quirico*. La obreta té un argument menut, tota's reduheix á explicar graciositats y ridicolesas de la vida de cuartel, peró ab un devassall de xistes y situacionetas ben cómicas que feren que'l públich rebés ab fortas riallas el nou saynet.

Se cridá al autor, que no's presentá per ausencia, y s'aplaudí á sos principals intérpretes la senyora Monner, la senyoreta Jarque y els senyors Capdevila, Fuentes, Manso, Santolaria y Virgili.

* * *

Del estreno de la comedia del senyor Bordas, *L'enredayre*, ja'n parlarém en el vinent número.

NOVEDATS

L'estreno del poema d'en Mistral, *Mireyo*, (son *chef d'œuvre)*, no data d'avuy; va tenir lloch á París en 1864, cinch anys després d'haver sigut escrit pe'l felibre provensal; empró l'obra sortida de la ploma d'un dels capitostos de la literatura regional del mitj-día de Fransa, tanca una tendresa sugestiva, una senzillesa que corprén, y dintre de la mateixa senzillesa hi há el poema grandielocuent, el drama passional, el reflexe de las costums rurals qu'encantan, mentres qu'en el llibret que se'n feu p ra convertirlo en ópera, s'hi veu la sofisticació més punible de l'obra d'en Mistral, lo que no compreném que pogués consentir el mestre dels felibres de la Provensa.

Els amors de *Mireyo* y *Vicens* en el poema hi están descrits ab una delicadesa idílica, y tenen un fí trágich, bell complement d'aquellas dugas voluntats enamoradas, mentres qu'en l'ópera, després d'ésser tractats un bon xich barruerament, acaban á capritxo del llibretista, ab l'únich fí, sens dupte, de produhir millor efecte en el públich. Desvir-

tuar aixís el carácter d'una obra mestre, es disfressar el rostre d'una dona jove y hermosa ab la grollera carota de vella crapulosa.

Y per aqueix fet mereix censuras el primer traductor que *arreglá* el poema pera llibret d'ópera, y moltas més els que seguiren modificantlo (que creyém que han sigut varis), y més que tots eils s'han de dirigir contra l'*académich* que ha fet la traducció al castellá, perque vaja, al sortir de las sevas mans ha passat á la categoría de romanso cursilón ab literatura pera criadas y porteras de casas de senyors.

Tocant á la música... cal dir qu'es d'en Gounod, el mestre que vá subjugarnos ab las dolcesas del *Faust* qu'en la época de son estreno vá obtenir un succés delirant en el nostre concepte merescudissim.

En Gounod, ab *Mireyo* (*Mirella*'s titula en espanyol) no estigué desacertat, més no tan afortunat com ab la que li acabava de donar nom, el *Faust*; ha compost música un bon xich consemblant, ab un jayent si fa no fa de la primera, empró no li arriva. Es agradosa, ben construída, aixó si; sobretot en la part descriptiva, tractada de mestre; hi brillan molts trossos, com el coro del primer acte y la professó del tercer, y un dúo preciosissim (dúo del *magali*) en el segón acte en la part passional, un xich respectada del poema pels barruers dels confeccionadors de llibres destinats á sortirne l'*spartito* del compositor.

Ara, la execució no va convéncer gayre, degut principalment á que l'obra no havía sigut prou ensajada, més pera contrarrestarho prou hi há remey si volen; dedicantshi un rato cada día fins á tant que puga sortir ben baldera.

***

La Boheme ha anat sustituhint á *Mireyo*.

Els artistas que l'han cantada, alternant, las senyoras Vigier, Homs y Fénech y'ls senyors Granados, Escursell, Banquells y Carbonell, han procurat donarli tot el relléu possible. A'n en Banquells se li ha fet repetir cada nit la cansó de la *vecchia simarra*, expressada ab molt gust.

Nostres folletins.

Ab el present número repartim el **sisé plech de 8 planas del poema**

CANIGÓ

una de las obras més genials del gran poeta Mossén Jacinto Verdaguer, quina primera edició catalana está agotada.

Al oferir al públich la nova edició d'aquest **poema**, joya de las lletras patrias, recordém á nostres suscriptors antichs y als que vingan á serho desde'l número 64 fins á la terminació de l'obra, la promesa que ferem de **regalar** pera la encuadernació del tomo **unas luxosas tapas en pasta y dorat.**

Al final donarém las *Notas* explicativas y el retrato del autor.

***

També repartim ab el número d'avuy, el *plech sisé* de la bonica novela-epistolar

L'APOSTOL

original d'en Manel Folch y Torres, premiada en el primer Certamen de Catalunya Artística celebrat enguany.

—

SUSCRIPCIÓ PÚBLICA

destinada á aumentar els ingresos pera'l Monument á Frederich Soler, cuals donatius no podrán excedir de **una pesseta**, al objecte de donar á la suscripció carácter popular.

De las cantitats recaudadas se'n fará entrega á la *Comissió Executiva del Monument*.

Total, 31'20 ptas.

Continúa oberta la suscripció en la Redacció de Catalunya Artística.

—

Dissapte passat se reuní al «Ateneu Barcelonés», la Comissió abolicionista de las corridas de toros, elegint als senyors que s'encarregarán de la organisació del Certamen literari que dita Comissió té en projecte.

Després acordá felicitar coralment al Alcalde de Pola de Gordón (León), per no permétrer qu'en el cartell de las firas que s'han celebrat en aquella població hi figuressin corridas de toros; lloable acort que deurían imitar tots els Ajuntaments que s'estimin quelcóm.

—

El Capitá General don Enrich Bargés, visitá diumenge l'«Ateneu Obrer» de Gracia, quedant molt content no sols del improvisat examen que sufriren els noys y noyas que assisteixen a dit centro instructíu, de las diferentas asignaturas que cursan, sí que també per la bona marxa que porta y elevats fins que persegueix l'Ateneu, al que feu un donatiu de doscentas cincuanta pesetas.

L'alumne de las classes de día, en Francesch Arraz, saludá al senyor Bargés, ab un breu discurs que agradá de debó á la triada concurrencia que presenciava l'acte.

—

Diumenge passat día 22 tingué lloch en el «Centre Catalunya» de Sant Martí de Provensals, una vetllada polítich literaria musical, en conmemoració del primer aniversari de sa fundació. Comensá la festa ab la lectura de la memoria, pe'l senyor Cortés, llegint avans las adhesions al acte, que foren en bon número; també pronunciaren discursos els senyors Morera, Horta, Marsans, Serrat, Campmany y altres, éssent tots ells xardorosament aplaudits.

La societat coral «Lira Martinense» baix la batuta de son Director en J. Barberá, cantá ab justesa y afinació varias pessas de son repertori, entre ellas, els *Pescadors* y l'*Anyorament*, del inmortal Clavé; *Sant dilluns*, d'Otto, y la *Cansó de noys*, d'en Grieg, que tingueren de repetirse. El nen Flós y Calcat recitá ab la facilitat y gracia á que'ns té acostumats, la poesía *Crit de Patria*.

Acabá tan simpática festa ab *Els Segadors* que foren repetits entre un espatech d'aplausos per part del auditori que omplía de gom á gom el local.

—

Atentament convidats per la Junta Directiva del Ateneu Obrer de Sant Andreu assistirem á la festa que tingué lloch el diumenge passat ab motíu del repartiment de premis y solemne obertura del curs de 1901-1902 de las escolas que sosté tan granada societat obrera.

L'acte va resultar brillantissim, recitantse valiosos treballs que despertaren l'entussiasme de la concurrencia que omplía l'espayós saló de festas, sentint vivament nosaltres que la falta de lloch ens privi de donar més detalls de tan agradable solemnitat, y més encara tenint en compte l'idea ab que s'inspira nostra Revista, sempre disposta á aplaudir lo que mira á cultura y enlayrament.

CATALUNYA ARTÍSTICA els hi envía una coral y entussiasta enhorabona al veure l'honradés de fins que persegueixen y també al admirar el fruyts del seu esfors, veritablement dignes d'apreci, y'ls encoratja per seguir avant, avant sempre. També nosaltres tením el mateix lema: Avant, fins á veure la realitat del fí que desitjém dintre l'ordre social avuy en desfeta lluyta.

—

La societat «Berenguer» celebrá'l diumenge passat una vetllada lírich dramática que resultá molt agradable.

Se posaren en escena las obretas ja conegudas *A ca la modista* y *Con permisa del marido*; després se'n estrená una original del soci don Domingo Font y Morgades, denominada *La pubilla del ferrer*, que agradá extraordinariament. Fou molt aplaudida per la nombrosa concurrencia que demaná al autor al palco escénich.

—

En el «Colegi Peninsular», de Gracia, son director don Joan Prim y Pujol hi ha creat una classe popular de gramática catalana que, comensant per inculcar els rudiments filológichs, s'extengui fins al complert coneixement de nostre idioma.

Es d'alabar la resolució de dit professor, qui per lo vist creu de necessitat que'ls fills de Catalunya no desconeixin la seva llengua com ocorre sovint pera vergonya d'aquesta terra que conta ab literatura propia.

—

Ha mort en aquesta ciutat el ferm catalanista en Pau Sans y Guitart, que havía sigut president de la «Lliga de Catalunya».

A. C. S.

—

Per falta material de temps deixém pera'l número vinent lo fer la ressenya del sisé concert matinal «Euterpe de Clavé», efectuat avans d'ahir en el Tívoli.

—

CATALUNYA ARTISTICA se ven á París, Boulevard Montmartre, Kiosque núm 50, de Mme. Scheneider.

ENTRETENIMENTS

Dotse horas á "Total".

XARADA

A *Total* vareig anar
no fa pas gayres setmanas
per un assumpto que á mí
me va donar honra y fama,
y que'm callo, perque jo...
no vull ferme propaganda.
Al arribar *dos* Mongat
va comensar el viatje
més pesat y carregós
que hi puga havé en tot el mapa.
A la meva *hu-dos Dos-tres*
allá no vaig pas trobarla,
y no es extrany; puig la pobre
ja fa un any qu'es enterrada:
en cambi hi vareig trobar
un aixám de nenas guapas
que allí están passant l'estíu
disfrutant de molt bons ayres.
Lo que més me va xocar
ningú hi *dos-prima-tres* ara;
aquell poble's pot ben dir
que de punta no n'hi falta
puig que tots aquells carrers
ab punta tots ells acaban,
y son tan drets, que si algú
té la desgracia de caure,
se'n va á pará á la riera
tant si'n té com no'n té ganas.
Els amichs que allí'm vaig fer
en la meva curta estada
varen demostrar tots ells
carinyo á la *meva patria*
perque'm varen atipar
de teca per las butxacas.
¡Que Deu els donga molts anys
pera fer obras semblantas!

J. STARAMSA.

Solució al del número passat.

Xarada: *Per-di-ci-ó.*

Fidel Giró, impresor —Carrer Valencia 311, Barcelona.

CATALUNYA ARTISTICA

SETMANARI IL-LUSTRAT de Literatura, Arts y Teatros.

Redacció y Administració: — Raurich, 20, principal. — (Hi ha bussó á la porta.)

DIRECTOR: **J. AYNÉ RABELL.** — ADMINISTRADOR: **BARTOMEU LLURÓ**

12 planas de text degut als millors prosistas, poetas y críticks regionals. — **4 de novela ilustrada.**
8 de folletí literari. — Grabats y dibuixos de notables artistas.

PREUS DE SUSCRIPCIÓ: BARCELONA, trimestre **2 pessetas.** — FORA, mitj any **4 pessetas.**
EXTRANGER un any **12 franchs.** — NÚMERO CORRENT, **15 céntims.** — NÚMERO ATRASSAT, **20 céntims.**